

4.6. Sociální péče

V roce 2004 bylo v Královéhradeckém kraji celkem 150 **zařízení sociální péče** s celkovou kapacitou 6 794 míst včetně 2 162 bytů v domech s pečovatelskou službou. Ve srovnání s rokem 2000 se počet zařízení zvýšil o 22 (tj. o 17,2 %): přibýlo 12 ostatních zařízení sociální péče (charitní a azylové domovy, ubytovny, zařízení pěstounské péče, dětské vesničky, domovy pro matky s dětmi atd.), 10 domů s pečovatelskou službou a jeden domov důchodců, na druhé straně se snížil o 1 počet ústavů sociální péče pro mládež. Výrazný růst ostatních zařízení sociální péče má řešit sociální potřeby lidí, kteří se z nejrůznějších důvodů ocitnou ve složité životní situaci. Počet míst (včetně bytových jednotek) se celkem zvýšil o desetinu, nejvíce právě v ostatních zařízeních sociální péče (o 281 míst, tj. o 176,7 %) a v domech s pečovatelskou službou, ve kterých přibýlo 216 (11,1 %) bytových jednotek.

Tab. 4.6.1 Zařízení sociální péče k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Ústavy sociální péče pro dospělé	5	5	5	5	5	0
místa	308	310	310	310	310	2
Ústavy sociální péče pro mládež	9	9	8	8	8	-1
místa	626	581	548	532	544	-82
Domovy důchodců	28	30	29	29	29	1
místa	2 193	2 310	2 351	2 365	2 354	161
Domovy - penziony pro důchodce	11	11	10	10	11	0
místa	636	638	641	663	680	44
Domy s pečovatelskou službou	62	67	70	68	72	10
bytové jednotky	1 946	2 011	2 079	2 115	2 162	216
Ostatní zařízení sociální péče	5	5	7	11	17	12
místa	159	157	227	252	440	281
Dětské domovy	8	8	8	8	8	0
místa	305	305	304	304	304	-1

Nejvyšší podíl (48,0 %) z celkového počtu zařízení sociální péče v kraji zaujímaly v roce 2004 domy s pečovatelskou službou s necelou třetinou bytových jednotek z celkového počtu míst. Více než čtvrtinu (26,7 %) tvořily domovy důchodců a penziony pro důchodce, ve kterých bylo umístěno celkem 3 034 osob. To znamená, že na 1 000 obyvatel Královéhradeckého kraje ve věku 65 a více let připadalo v roce 2004 zhruba 38 míst v domovech a penzionech pro důchodce, v roce 2000 to bylo 35 míst. Podle projekce obyvatelstva se bude počet obyvatel starších 65 let v Královéhradeckém kraji průměrně meziročně zvyšovat o zhruba 1 350 osob (v roce 2004 jich bylo 80 722), takže v roce 2010 by jejich počet dosáhl 88,2 tisíc. Z toho vyplývá, že v roce 2010 by na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let, při současném počtu míst v domovech důchodců a v penzionech pro důchodce, připadalo 34 míst, v roce 2015 by to bylo již pouze 29 míst.

Nejhustší síť zařízení sociální péče je na Trutnovsku (více než čtvrtina) a na Rychnovsku a Náchodsku (v každém okrese pětina) z celkového počtu zařízení na území kraje.

V roce 2004 bylo v Královéhradeckém kraji celkem 146,7 tisíc příjemců důchodů celkem, proti roku 2000 se jejich počet zvýšil o 2,6 %. Ve struktuře podle druhu důchodu převládaly osoby pobírající plný starobní důchod (51,8 %), necelá čtvrtina příjemců pobírala vdovský důchod (vč. kombinovaných) a 14,1 % plný invalidní důchod. Zbývajících zhruba 12 % pak připadalo na částečné invalidní důchody, vdovecké, sirotčí a poměrné starobní důchody. Průměrný věk všech příjemců důchodů činil 65 let, přitom osoby pobírající plný starobní důchod byly průměrně ve věku 67 let. V porovnání s rokem 2000 došlo k nejvyššímu nárůstu příjemců částečných invalidních důchodů (téměř o čtvrtinu), o 12,1 % se zvýšil počet příjemců vdoveckých důchodů. S výjimkou sirotčích důchodů a poměrných starobních důchodů se mírně zvýšily i počty příjemců zbývajících typů důchodů.

Z celkového počtu příjemců důchodů bylo v kraji 55,5 tisíc mužů (37,8 %) a 91,3 tisíc žen (62,2 %). Struktura důchodů, které pobírali muži a ženy, se podstatně lišila. Plný starobní důchod pobíralo 58,8 % mužů a 47,5 % žen, vdovecký důchod necelá desetina mužů, ale vdovský důchod více než třetina žen, plný invalidní

důchod pak zhruba pětina mužů a desetina žen. Důchodci pobírající důchod byli průměrně ve věku 64 let, přitom příjemci plného starobního důchodu byli průměrně ve věku 70 let. Průměrný věk důchodkyň byl 65 let, stejně jako věk žen pobírajících plný starobní důchod. Průměrný věk důchodců pobírajících vdovský a vdovecký důchod byl v podstatě shodný (74 let u mužů, 73 let u žen).

Tab. 4.6.2 Vybrané ukazatele sociálního zabezpečení

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Příjemci důchodů celkem (prosinec)	143 073	144 002	143 973	144 913	146 737	3 664
z toho plných starobních	74 489	75 267	74 316	74 501	75 963	1 474
Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu v Kč (prosinec)	6 187	6 699	6 725	6 968	7 162	975
Výdaje na dávky nemocenského pojištění (mil. Kč)	1 436	1 573	1 715	1 753	1 502	66
z toho:						
nemocenské	1 240	1 353	1 480	1 503	1 252	12
peněžitá pomoc v mateřství	146	159	180	188	207	61
podpora při ošetřování člena rodiny	50	61	55	61	43	-7
Držitelé průkazů zdravotně postižených (k 31. 12.)	17 993	18 207	18 070	18 812	20 540	2 547
Osoby v evidenci sociálně potřebných	22 753	13 857	10 997	.	.	x
Žadatelé o umístění v domově důchodců	1 757	1 863	1 468	2 833	648	-1 109
Žadatelé o umístění v penzionu pro důchodce	860	995	833	777	484	-376
Neuspokojení žadatelé o byt v domě s pečovatelskou službou	1 699	2 058	2 016	1 964	1 672	-27
Osoby, jimž byla poskytnuta pečovatelská služba	8 299	6 423	5 861	6 760	4 107	-4 192
Výdaje na pečovatelskou službu (mil. Kč)	66 792	71 019	77 337	85 212	49 213	-17 579

Průměrná měsíční výše vypláceného plného starobního důchodu činila v Královéhradeckém kraji v prosinci 2004 částku 7 162 Kč. Zatímco průměrná měsíční výše starobního důchodu mužů činila 7 898 Kč, ženám byl průměrný starobní důchod vyplácen v částce 6 607 Kč. V porovnání se starobním důchodem vypláceným v prosinci 2000 došlo k jeho nárůstu o 975 Kč, tj. o 15,8 %. Vdovecké důchody byly v prosinci 2004 vypláceny vdovcům ve výši 8 437 Kč, vdovské důchody vyplácené vdovám činily 7 778 Kč. Z porovnání příjemců starobních důchodů podle jeho výše se v Královéhradeckém kraji nejvíce mužů (42,3 %) nacházelo ve skupině, která pobírala důchod ve výši 7 000 – 7 999 Kč, více než třetina mužů pobírala 8 000 – 9 999 Kč, nad 10 tisíc Kč mělo vyměřený starobní důchod 5,1 % mužů. Naproti tomu téměř polovina žen (49,9 %) pobírala starobní důchod ve výši 6 000 – 6 999 Kč, pětina ve výši 7 000 – 7 999 Kč a další necelá pětina pobírala 5 000 – 5 999 Kč (podíl mužů pobírajících důchod v této skupině byl 1,5 %). Pouze 0,5 % žen byl vyplácen nejvyšší důchod – nad 10 tisíc Kč.

Průměrný starobní důchod vyplácený v Královéhradeckém kraji byl o 108 Kč (o 1,5 %) nižší než průměrný starobní důchod v České republice, nejvyšší průměrný starobní důchod byl v prosinci 2004 vyplácen v Hl. m. Praze (7 778 Kč), nejnižší na Vysočině (7 060 Kč).

Dávkový systém **nemocenského pojištění** tvoří dávky odvozené z ekonomické činnosti: nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. V rámci nemocenského pojištění bylo v Královéhradeckém kraji v roce 2004 vyplaceno 1 502 mil. Kč, tj. o 66 mil. Kč (4,6 %) více než v roce 2000, ale o 251 mil. Kč (14,3 %) méně než v předchozím roce. Tento vývoj odpovídá úsporným opatřením, která jsou spojena s reformou veřejných rozpočtů a promítl se do většiny sledovaných ukazatelů sociální péče. Nejvyšší částka byla vyplacena na nemocenské, 1 252 mil. Kč (tj. 83,4 %), proti roku 2000 stoupla o necelé 1 %, pokles o zhruba 17 % proti roku 2003 ovlivnil celkový úbytek dávek nemocenského pojištění. Podstatný nárůst zaznamenala peněžitá pomoc v mateřství, v roce 2004 to bylo 207 mil. Kč, tj. o téměř 42 % více než v roce 2000, výše těchto dávek se meziročně stále zvyšuje. O 14 % proti výchozímu roku pětiletého období se však snížila podpora při ošetřování člena rodiny, v roce 2004 tento výdaj činil 43 mil. Kč.

V Královéhradeckém kraji žilo v roce 2004 20 540 držitelů průkazů zdravotně postižených, více než dvě třetiny z nich byly osoby zvláště těžce postižené. Z celkového počtu držitelů těchto průkazů bylo 851 (4,1 %) osob ve věku do 18 let; z nich bylo 70,0 % zvláště těžce postižených a potřebovali průvodce. Počty držitelů se během pětiletého období postupně zvyšují, proti výchozímu roku 2000 o 14 %, k nejvyššímu meziročnímu přírůstku došlo proti roku 2003 o 9,2 %, tj. o 1 728 osob. Naproti tomu držitelů průkazů do 18 let proti roku 2000 výrazně ubylo (o 16,9 %), když k největšímu 30 % úbytku došlo mezi roky 2000 – 2001, poté jejich počty jen mírně rostly.

Tab. 4.6.3 Dávky státní sociální podpory

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přiznané dávky ¹⁾	2 233 256	2 159 523	2 177 383	2 107 770	2 180 629	x
Vyplacené dávky (mil. Kč) ²⁾	1 731	1 722	1 809	1 725	1 973	241
z toho:						
přídavek na dítě	711	714	741	693	658	-53
sociální příplatek	325	307	318	296	267	-58
příspěvek na bydlení	120	122	136	128	116	-4
příspěvek na dopravu	62	71	80	79	54	-8
rodičovský příspěvek	428	425	440	431	561	133
zaopatřovací příspěvek	1	1	1	0	0	0
pěstounská péče	21	22	22	24	24	3
z toho:						
na potřeby dítěte	16	17	17	18	18	2
odměna pěstouna	5	5	5	5	5	1
porodné	32	33	43	44	45	13
pohřebné	29	28	28	30	28	-1

¹⁾ v letech 2000 - 2002 bez zpětně přiznaných dávek²⁾ včetně zpětně vyplacených dávek

Proti výchozímu roku 2000 se snížil počet žadatelů o umístění v domově důchodců nebo v penzionu pro důchodce 2,3krát, ale proti předchozímu roku 2003 již 3,2krát. Přitom podstatnější úbytek byl zaznamenán u žadatelů o umístění v domově důchodců, téměř dvě třetiny proti roku 2000 a více než tři čtvrtiny proti roku 2003, žadatelů o umístění v penzionu pro důchodce bylo v roce 2004 proti roku 2000 o 43,7 % méně, proti roku 2003 o zhruba třetinu méně. Nejvíce neuspokojených žadatelů o byt v domě s pečovatelskou službou bylo v roce 2001, celkem 2 058 osob, jejich počet se však postupně snižoval až na 1 672 v roce 2004, přitom k jejich největšímu úbytku o téměř 15 % došlo opět proti předchozímu roku.

Komplex pečovatelských služeb patří mezi služby terénní, které jsou poskytovány v domácnostech. V roce 2004 byla poskytnuta pečovatelská služba 4 107 osobám, tj. o polovinu méně než v roce 2000 a o téměř 40 % méně než v roce 2003, stejně tak výrazně se snížily i výdaje na pečovatelskou službu, proti roku 2000 o více než čtvrtinu (o 17,6 mil. Kč), proti předchozímu roku o 42,2 % (o 36 mil. Kč).

Dávky státní sociální podpory jsou poskytovány v závislosti na výši příjmů (přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, příspěvek na dopravu) nebo jejich vyplacení s výši příjmu nesouvisí (rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné). V roce 2004 bylo čerpáno 2 181 tis. dávek státní sociální podpory (včetně zpětně přiznaných dávek), tj. o 52,6 tis. (o 2,4 %) méně než v roce 2000 (údaj za rok 2000 je však bez zpětně přiznaných dávek). Ve finančním objemu představoval tento počet částku 1 973 mil. Kč a byl naopak o 241 mil. Kč (o 14,0 %) vyšší než ve výchozím roce pětiletého období.

Podstatně více bylo dávek závislých na výši příjmů, celkem 1 873 tis., a v roce 2004 byly vyplaceny ve výši 1 095 mil. Kč. Největší podíl tvořily přídavky na dítě (60,1 %) a sociální příplatky (téměř čtvrtinu). Proti roku 2000 bylo čerpáno z účtů státní sociální podpory na tyto dávky o 123 mil. Kč (o 10,1 %) finančních prostředků méně, přitom nejvyšší absolutní (58 mil. Kč) i relativní (17,9 %) úbytek byl zaznamenán u sociálního příplatku, přídavky na dítě byly nižší o 53 mil. Kč, tj. o 7,4 %. Zároveň poklesly i vyplacené finanční prostředky na bydlení a na dopravu (tento příspěvek však byl v polovině roku 2004 zrušen).

Dávek nezávislých na výši příjmů bylo přiznáno v roce 2004 celkem 308 tis. a celkový objem čerpaných částek dosáhl 877 mil. Kč. Proti roku 2000 se zvýšil o 363,8 mil. Kč a to vlivem výrazného nárůstu rodičovského příspěvku o 133 mil. Kč (o 31,1 %) na 561 mil. Kč. Se zvyšujícím se počtem narozených dětí došlo k nárůstu počtu dávek porodného, které byly vyplaceny ve výši 45 mil. Kč (nárůst 13 mil. Kč, 40,8 %), naopak z důvodu velice pozvolného snižování počtu zemřelých bylo proti roku 2000 vyplaceno o necelý 1 mil. Kč pohřebného méně. Dávky pěstounské péče (tj. souhrn 4 dávek: příspěvek na potřeby dítěte, odměna pěstouna, převzetí dítěte a příspěvek na motorové vozidlo) činily 24 mil. Kč (nárůst 3,8 mil. Kč, 18,3 %), přitom mírně rostly především prostředky vynakládané na potřeby dítěte. V souvislosti s ukončením základní vojenské služby ke konci roku 2004 klesl o více než dvě třetiny počet zaopatřovacích příspěvků a s tím i výše finančních prostředků, za rok 2004 činila již pouze 186 tisíc Kč. Navíc proti předešlému období

bylo v červnu roku 2004 vyplaceno celkem 110 tisíc mimořádných a jednorázových dávek příspěvku na dítě v celkovém objemu 219 mil. Kč.